

**САНІТАРНІ НОРМАТИВИ, САНІТАРНІ РЕГЛАМЕНТИ, А
ТАКОЖ СТАНДАРТИ ТА КОДЕКСИ УСТАЛЕНОЇ ПРАКТИКИ В
КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯННЯ ПІДХОДІВ ЛЮДИНИ ТА
РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

**О. Л. Гуртовенко, кандидат юридичних наук,
доцент**

У ч. 1 ст. 267 Кримінального кодексу України передбачено таке кримінальне правопорушення (згідно з іншим підходом – такі кримінальні правопорушення), як порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. Для аналізу цього бланкетного положення (згідно з іншим підходом – цих бланкетних положень) потрібно, зокрема, розкрити питання релевантних санітарних нормативів, санітарних регламентів, санітарних норм, стандартів і кодексів усталеної практики.

Згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. (далі – Закон 1), державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти (далі – санітарні норми) – це обов’язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров’я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров’ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення.

Закон 1 втратив чинність на підставі Закону України «Про систему громадського здоров'я» 6 вересня 2022 р. (далі – Закон 2).

Згідно з положенням, передбаченим у п. 4) ч. 1 ст. 1 Закону 2, «державні медико-санітарні нормативи (санітарні нормативи) – це обов'язкові до виконання параметри безпечності середовища життєдіяльності людини та епідемічного благополуччя, *затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я*, які є науково обґрунтованими на основі відповідних досліджень та аналізу ризику згідно з вимогами безпеки для життя і здоров'я людини за медичними критеріями та виражені у припустимому максимальному або мінімальному, кількісному та (або) якісному значенні показника, що характеризує фактор середовища життєдіяльності, а також стан здоров'я населення за критеріями захворюваності, поширеності хвороб, фізичного розвитку, імунітету тощо, включаючи гранично допустимі концентрації, допустимі дози, максимальні рівні впливу, максимальні межі залишків, максимальні рівні вмісту, допустимі добові дози, рівні включень, часові обмеження щодо використання продукції або доступу працівників та/або населення на об'єкти після застосування небезпечних факторів, епідеміологічні показники, протиепідемічні нормативи, недотримання яких може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людини» (*курсив мій – О. Г.*).

Згідно з положенням, передбаченим у п. 4) ч. 1 ст. 1 Закону 2, «державні медико-санітарні правила (санітарні регламенти) – це обов'язкові для виконання заходи та вимоги, необхідні для забезпечення державних медико-санітарних нормативів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і поширення інфекційних та масових неінфекційних хвороб (отруєнь) серед населення. Державні медико-санітарні правила включають державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарні регламенти та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я» (*курсив мій – О. Г.*).

Згідно з положенням, передбаченим у п. 1 Положення про Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗУ), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 25 березня 2015 р. № 267 (в редакції постанови КМУ від 24 січня 2020 р. № 90) (далі – Положення про МОЗУ), зазначеним центральним органом виконавчої влади є МОЗУ. Указ Президента України «Про Положення про міністерство охорони здоров'я України» від 24 липня 2000 р. № 918/2000 втратив чинність на підставі Указу Президента України «Про Положення про міністерство охорони здоров'я України» від 13 квітня 2011 року № 467/2011, а згаданий указ № 467/2011 з огляду на п. 6) ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 р. № 794-VII втратив чинність на підставі Указу Президента «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» від 20 червня 2019 р. № 419/2019.

Згідно з рядом положень, передбачених у Законі 1, Законі 2, забезпечення радіаційної безпеки належить до забезпечення санітарної безпеки/питань громадського здоров'я. Існують Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 р. № 145 і наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 89 [1] (далі за винятком ряду цитат – ДСЕПіН). Зазначені постанова та наказ не є спільним актом, тобто вони є різними (інакше кажучи, прийнятими незалежно один від одного) актами. На офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України в замітці «Нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, правові аспекти їх виконання та застосування» зазначається таке: «Окремо слід зазначити про державну реєстрацію державних санітарних норм, які затверджуються Головним державним санітарним лікарем. З цього питання до Мін'юсту надходить багато звернень щодо їх чинності та застосування. Раніше такі норми не підлягали державній реєстрації в Мін'юсті. Після внесення змін до Закону 1 (від 7 лютого 2002 року) змінено правове поняття санітарних норм. Визначено, що санітарні норми є нормативно-правовими актами, тому ті санітарні норми, які були прийняті після внесення змін до зазначеного Закону, підлягають обов'язковій державній реєстрації

в Мін'юсті та застосовуються після їх державної реєстрації. Таким чином, раніше прийняті санітарні норми, якщо вони не суперечать чинному законодавству, підлягають виконанню та застосуванню.» [2]. Наведені слова містять, зокрема, відображення неправильних поглядів, що доводиться нижче.

Згідно з редакцією Закону 1, яка була чинною 17 січня 2002 р., санітарні правила затверджував (тут – приймав) Головний державний санітарний лікар України. Незабаром відбулося правонаступництво в галузі нормотворчих повноважень органів державної влади: згідно з оновленою редакцією Закону 1, яка свого часу набрала чинності, зазначені повноваження було надано МОЗУ.

У постанові Верховного Суду України (далі – ВСУ) від 27 травня 2021 р. у справі №2а/1215/98/2012 (адміністративне провадження №К/9901/30102/19) йдеться про « правонаступництво, де вирішуються питання передачі фактичних повноважень від одного до іншого органу, посадової особи (або повноважень за компетенцією)». У зазначеній постанові ВСУ таке правонаступництво іменується фактичним, або компетенційним адміністративним правонаступництвом. У цій же постанові вказується, що таке правонаступництво є однією з форм адміністративного (публічного) правонаступництва» [3].

Правонаступництво залежно від ситуації з неминучістю або через збіг обставин не супроводжується або супроводжується зміною тих чи інших юридичних характеристик того чи іншого повноваження, яке належить до повноважень, у переході яких полягає правонаступництво. Те, чи відбувається така зміна, залежно від ситуації визначається юридичними характеристиками правонаступництва та/або іншими обставинами.

Заразом після набрання чинності зазначеною оновленою редакцією Закону 1 (воно трапилося незабаром після прийняття відповідного закону України), а згодом після набрання чинності Законом 2 змінилися юридичні характеристики санітарних нормативів, санітарних регламентів, санітарних норм (при цьому тут і далі в цій публікації не стверджується, що виокремлення, з одного боку, санітарних нормативів і санітарних регламентів, і, з іншого боку, санітарних норм, зараз належить до однієї і тієї самої класифікації норм, а не до класифікацій норм, здійснених за різними підставами) і т. ін., що полягало/полягає щонайменше в такому:

а) змінився порядок прийняття санітарних норм. Згідно із зазначеною оновленою редакцією Закону 1 нормативно-правовий акт, в якому містяться санітарні норми, приймався МОЗУ, а проєкт такого нормативно-правового акту, як це було передбачено в ст. 40 Закону 1, мав бути внесеним на затвердження МОЗУ Головним державним санітарним лікарем України. Навіть якщо вважати, що в словах «2. Головний державний санітарний лікар України: 1) вносить подання до Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій для надання обов'язкових до виконання доручень центральним органам виконавчої влади для забезпечення заходів щодо усунення ризиків для здоров'я та благополуччя населення;», наведених у п. 1) ч. 2 ст. 8 Закону 2, йдеться про санітарні нормативи, санітарні регламенти, санітарні норми та правила і т. ін. (зрозуміло що як про нормативно-правові акти), то й за таких умов Головний державний санітарний лікар України юридично не вповноважений одноособово приймати такі нормативи, регламенти, норми та правила і т. ін. Про це також свідчать наведені визначення державних медико-санітарних нормативів (санітарних нормативів) і державних медико-санітарних правил (санітарних регламентів).

Згідно з п. 20) ч. 1 ст. 8 Закону 2 державні медико-санітарні нормативи та державні медико-санітарні правила (регламенти) затверджує МОЗУ.

Затвердження ДСЕПІН постановою Головного державного санітарного лікаря України та/або наказом Міністерства екології та природних ресурсів України юридично не прирівнюється до зазначеного внесення у зв'язку з такими обставинами. Згідно з положенням, передбаченим у підп. 12) п. 62 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р., видані районними радами ліквідованих районів нормативно-правові акти, невиконані акти індивідуальної дії зберігають чинність на відповідних територіях та для відповідних осіб і можуть бути змінені, визнані такими, що втратили чинність, або скасовані актом відповідної районної ради, правонаступником яких вона є. Це положення обґрунтовується юридичною однорідністю порядку прийняття нормативно-правових актів суб'єктами зазначеного правонаступництва, тобто правопередників і правонаступників.

Положення, передбачені в п. 4.5 такої, що дотримувалася в момент прийняття (тут – затвердження) ДСЕПІН, Інструкції з діловодства у МОЗУ, затвердженої

наказом МОЗУ від 5 лютого 1998 р. № 20, свідчать, що порядок прийняття санітарних норм, включно з порядком їхньої розробки, який існував під час дії відповідної не останньої редакції Закону 1, та порядок прийняття санітарних норм, включно з порядком погодження МОЗУ проєктів документів, що розробляються на виконання законів України, який з'явився після набрання чинності зазначеною оновленою редакцією Закону, різняться. Вони різняться, зокрема, посадами задіяних у відповідній діяльності осіб. Зазначений наказ МОЗУ було замінено наказом МОЗУ «Про затвердження Інструкції з діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України» від 3 березня 2012 р. № 152. Зазначений наказ МОЗУ № 152 було замінено наказом МОЗУ «Про удосконалення діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України» від 25 лютого 2014 р. № 143. Зазначений наказ МОЗУ № 143 в частині Інструкції з діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України було замінено відповідними положеннями наказу МОЗУ «Про затвердження Інструкції з діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України» від 5 листопада 2020 р. № 2523.

У розділі «Проєкти наказів МОЗ» Інструкції з діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України, затвердженої згаданим наказом МОЗУ № 2523, не передбачено юридичних повноважень Головного державного санітарного лікаря України приймати розглядувані тут нормативно-правові акти. Крім того, згідно з положенням, передбаченим у п. 37) Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, затвердженої постановою КМУ від 17 січня 2018 р. № 55, нормативно-правові акти (положення, інструкції, правила, порядки тощо) затверджуються розпорядчим документом установи, що видала відповідний акт.

Згідно з положенням, передбаченим у ч. 3 ст. 57 Конституції України, «Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними». Про розповсюдження цього положення на зазначені накази МОЗУ див. (у разі потреби – шляхом пристосування) публікацію автора цієї публікації автора про Технічні інструкції ІКАО: [5, 12-16]. Існує Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10 червня 1997 р. № 503/97.

Зазначені накази МОЗУ не були офіційно оприлюдненими як нормативно-правові акти і тому не підлягали, а останній із них не підлягає юридичній реалізації як нормативно-правові/нормативно-правовий акти/акт, тобто не були/не є юридично обов'язковими як нормативно-правові/нормативно-правовий акти/акт. Інакше було б порушено принцип конституційності адміністративного права, принцип конституційності кримінального права і т. ін. Водночас, якщо це юридично не унеможлиблювалося/не унеможлиблюється локальними юридичними актами, зазначені накази підлягали, а останній із них підлягає юридичній реалізації як локальні юридичні акти/як локальний юридичний акт, тобто були/є юридично обов'язковими як локальні юридичні акти/локальний юридичний акт. Далі питання розглядатиметься на підставі припущення, що зазначеного унеможливлення не існувало/не існує.

Посади осіб, задіяних у старому порядку (залучених одноособовим органом державної влади, а такий орган належить до індивідуальних суб'єктів – носіїв публічної влади та в положеннях законодавства не наділений статусом юридичної особи), та посади осіб, задіяних у попередньому порядку (характерному для колегіального органу влади) хоча і здатні мати спільні юридичні та/або фактичні характеристики, але з огляду на характерні для осіб, що їх обіймають, юридичні повноваження та професійно орієнтовані характеристики таких осіб не є достатньо юридично однорідними, щоб вважатися взаємно порівняними. У цьому зв'язку старий і попередній порядки прийняття санітарних норм не є достатньо юридично однорідними, щоб вважатися взаємно порівняними. З огляду на завдання (призначення) зазначеної нової редакції Закону 1 та завдання (призначення) Закону 2 обґрунтованими здатні бути лише ті положення, що за змістом є санітарними нормами, прийняття яких відбулося згідно з попереднім/теперішнім порядком (те саме розповсюджується на зміну, виключення таких положень, скасування актів, що містять саме такі положення). Цим не спростовується те, що МОЗУ має повноваження приймати (затверджувати наново) санітарні норми, затверджені постановами Головного державного санітарного лікаря України, без внесення змін, зокрема змістовних, але порядок такого прийняття юридично є іншим порівняно з тим, який існував до набрання чинності зазначеною новою редакцією Закону 1 та існує зараз на підставі чинних юридичних актів. Викладені висновки не

спростовуються в разі якщо на практиці в тих чи інших випадках відмінність між зазначеними порядками неправомірно полягатиме лише у відмінностях між формальностями.

Викладена інформація засвідчує і те, що напис «Міністерство охорони здоров'я України» на титульному аркуші офіційного видання ДСЕПіН не свідчить, що ДСЕПіН зараз потрібно вважати прийнятими МОЗУ (юридично прирівнювати до санітарних норм, прийнятих МОЗУ).

Таким чином, прийняття ДСЕПіН Головним державним санітарним лікарем України не є прийняттям ДСЕПіН МОЗУ.

Співвідношення між зазначеними та іншими положеннями законодавства України та постановою Першого заступника Міністра охорони здоров'я України, Головного державного санітарного лікаря України «Про порядок розробки, побудови, викладення, оформлення, затвердження державних санітарних правил і норм, гігієнічних нормативів та методичних документів» від 27 травня 1998 р. № 11 встановлюється звичайним чином. Так, зазначена постанова не була офіційно оприлюднена, доведена до відома населення, а момент її прийняття не впливає на вимогу такого оприлюднення, доведення до відома населення;

б) почали реалізовуватися реєстрація в Міністерстві юстиції України та доведення до відома населення санітарних норм, включно з реалізацією Порядку проведення державної реєстрації відомчих нормативних актів та включення їх до Єдиного державного реєстру нормативних актів у Міністерстві юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26 листопада 1997 р. № 74/5. (Зараз є чинним Порядок подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до органів юстиції та проведення їх державної реєстрації, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 р. № 34/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 березня 2020 р. № 1207/5)).

У редакції Закону 1, яка була чинною 17 січня 2002 р., зазначалося, що державні санітарні норми, правила, гігієнічні нормативи (санітарні норми) – це обов'язкові для виконання нормативні документи, що визначають критерії безпеки та (або) нешкідливості для людини факторів навколишнього середовища і вимоги щодо забезпечення оптимальних чи допустимих умов життєдіяльності людини.

Санітарні норми як документи, затверджені Головним державним санітарним лікарем України, належали до такого виду актів «твердого» позитивного права, як нормативно-правові акти, а положення таких документів були положеннями нормативно-правових актів (як і за часів, коли санітарні норми затверджувалися наказами Головного державного санітарного лікаря СРСР), але вони помилково не вважалися такими щонайменше для цілей тлумачення положень про реєстрацію в Міністерстві юстиції України та доведення до відома населення нормативно-правових актів, хоча відповідну реєстрацію нормативно-правових актів органів виконавчої влади, «що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер» (тобто всіх таких нормативно-правових актів, оскільки, якщо враховувати широке (універсальне) обґрунтоване для розглядуваних цілей прагматичне, а не необґрунтоване для розглядуваних цілей вузьке розуміння зазначеного положення, то отримується результат, згідно з яким нормативно-правовий акт безпосередньо та/або опосередковано фізично не може не мати зазначених характеристик) було передбачено Указом Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 3 жовтня 1992 р. № 493/92 та Постановою КМУ «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 28 грудня 1992 р. № 731, а фізично реалізувати таку реєстрацію санітарним норм було можливо. Втім, для зазначених цілей Головний державний санітарний лікар України помилково не вважався органом (зрозуміло, що одноособовим) державної влади України (тлумачення положень, передбачених в Указі Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 р. № 1572/99, свідчить, що Головний державний санітарний лікар України не належав до центральних органів виконавчої влади України).

Зараз це допомагають зрозуміти положення, передбачене в п. 18) ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з яким нормативно-правовий акт – це акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування (зазначене визначення за аналогією використовується і для цілей тлумачення

коментованих тут положень про санітарні нормативи, санітарні регламенти, санітарні норми), і положення, яке раніше містилося в зазначеному Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до органів юстиції та проведення їх державної реєстрації, згідно з яким нормативно-правовий акт – це офіційний документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування.

Після набрання чинності зазначеною оновленою редакцією Закону 1, а згодом Законом 2 санітарні норми, санітарні нормативи, санітарні регламенти саме як документи, передбачені Законом 1 і Законом 2, продовжили належати до такого виду актів «твердого» позитивного права, як нормативно-правові акти, а положення таких документів продовжили бути положеннями нормативно-правових актів, інакше кажучи, положеннями законодавства. При цьому розуміння юридичних характеристик санітарних норм, санітарних нормативів, санітарних регламентів як актів змінилося та стало правильним: відповідні нормативно-правові акти МОЗУ стали реєструватися в Міністерстві юстиції України та доводитися до відома населення, тобто розміщуватися в належному офіційному друкованому виданні. До цього санітарні норми, які не були юридично формалізовані зазначеним чином, не підлягали юридичній реалізації (зрозуміло, що з позицій сфери належного), а діяльність, яка не узгоджувалася з ними (зрозуміло, що з позицій сфери належного), не була правопорушенням (кінець пункту б)).

ДСЕПіН не були офіційно оприлюднені як нормативно-правовий акт. Видання їх як книги не є зазначеним оприлюдненням, зокрема юридично не прирівнюється до нього. Про вимогу здійснити таке оприлюднення йдеться, зокрема, в Законах України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. і «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р. Про те, що Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» розповсюджено на положення, які містяться в ДСЕПіН, свідчать такі його положення: 1) згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 1 зазначеного закону, прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також

адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, належить до регуляторних актів; 2) згідно з положенням, передбаченим у ч. 2 ст. 3 зазначеного закону, його дія не поширюється на здійснення регуляторної діяльності, пов'язаної з прийняттям санітарних норм, за винятком випадків, коли у положеннях цих документів містяться вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб. У п. 1.3 ДСЕПіН передбачено випадки, в яких вихідний радіаційний контроль здійснюється третіми особами. Положення Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» розповсюджено на зазначені документи та всі їхні положення незалежно від того, чи в усіх положеннях таких документів йдеться про зазначену участь третіх осіб.

Оскільки ДСЕПіН були затверджені до набрання чинності положеннями Закону 1, в яких передбачено зазначені зміни (і, що зрозуміло, до набрання чинності Законом 2), то постає запитання про те, як тут розуміти та реалізовувати положення законодавства України про дію положень законодавства України в часі. Згідно з положенням, передбаченим в ч. 1 ст. 58 Конституції України, закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Нинішніми суб'єктами абсолютних правовідносин, які характеризуються зазначеним правонаступництвом, є МОЗУ та всі особи, які мають юридичний обов'язок не приймати, не змінювати, не скасовувати положення законодавства про повноваження МОЗУ, не приймати, не змінювати, не скасовувати санітарні норми, тобто не діяти без належних повноважень. Змістом того виду таких правовідносин (тут їх можна іменувати первинними) є повноваження МОЗУ приймати акти, в яких містяться санітарні нормативи, санітарні регламенти, санітарні норми, змінювати свої акти, в яких містяться такі положення, виключати зі своїх актів такі положення, скасовувати свої акти, в яких містяться такі положення, та зазначений обов'язок. Оскільки зазначене повноваження МОЗУ є юридичним положенням про юридичні положення, а саме про положення законодавства України, то об'єктом зазначених правовідносин є положення законодавства України, в яких передбачено зазначені повноваження МОЗУ та з яких шляхом тлумачення виводиться існування

зазначеного юридичного обов'язку. Від зазначених абсолютних правовідносин є похідними абсолютні правовідносини, об'єктом яких є діяльність, яка полягає в прийнятті МОЗУ положень розглядуваного виду, зміні, виключенні МОЗУ положень розглядуваного виду, прийнятих МОЗУ, його правопередниками (тобто щонайменше Головним державним санітарним лікарем України та Головним державним санітарним лікарем СРСР), скасування нормативно-правових актів таких правопередників, в яких містяться положення, що за змістом є саме положеннями розглядуваного виду, а також абсолютні правовідносини, об'єктом яких є санітарні норми, прийняті МОЗУ, його правопередниками. До змісту таких правовідносин належить обов'язок будь-яких осіб не перешкоджати МОЗУ здійснювати його повноваження. Отже, вище про санітарні норми, санітарні нормативи, санітарні регламенти як про об'єкт правовідносин йдеться і як про інформаційну модель, яка передбачена в положеннях законодавства України, включно з положеннями Закону 1 і Закону 2, і як про санітарні норми, санітарні нормативи, санітарні регламенти як прояв практичної реалізації такої моделі, тобто санітарні норми, санітарні нормативи, санітарні регламенти як акти (документи) і передбачені ними положення законодавства. Тобто як про об'єкт правовідносин йдеться про різні прояви положень про санітарні норми, санітарні нормативи, санітарні регламенти, як-от про положення на різних рівнях їхнього існування, включно з їхнім існуванням на рівні передбаченої в юридичних актах інформації та на рівні правозастосовної практики, положення у вигляді інформаційних моделей із широким рівнем узагальнення та положення у вигляді інформаційних моделей як конкретних норм, які є санітарними нормами, санітарними нормативами, санітарними регламентами або за змістом, або як за змістом, так і за належними юридичними характеристиками.

Викладена інформація свідчить, що в контексті існування санітарних норм як прийнятих норм положення зазначеної оновленої редакції Закону 1, положення Закону 2 не застосовуються до санітарних норм як таких, які було скасовано до настання моменту, з якого набрали чинності така редакція, Закон 2. Якщо же ситуація існувала (тобто були прийняті норми, які за змістом є санітарними) до настання такого моменту/таких моментів та продовжує існувати (тобто триває, інакше кажучи, такі норми залишаються не скасованими) після настання зазначеного моменту/зазначених моментів, то після його/їхнього настання

положення зазначеної оновленої редакції Закону 1, положення Закону 2 застосовуються до такої ситуації в тій її частині, яка існувала, існує після настання зазначеного моменту. Трапляються як нові положення, які розповсюджуються на триваючі ситуації зазначеного виду реально (тобто в силу самих таких положень, інакше кажучи, автоматично; далі – положення першого виду), так і нові положення, які розповсюджуються на триваючі ситуації зазначеного виду потенційно (тобто до умов реального розповсюдження нових положень на таку ситуацію належить вжиття додаткових порівняно з набранням чинності новими положеннями юридичних заходів; далі – положення другого виду).

Зараз ДСЕПіН (та їхні законодавчі положення як такі) вважаються затвердженими без належних юридичних повноважень (а саме затвердженими суб'єктом, який зараз не є належним суб'єктом (публічно-правових) владних повноважень) і не доведеними до відома населення (тут характеристиками поняття доведення до відома населення охоплюється, зокрема, належність такого доведення). До положень першого виду щодо існування передбачених у ДСЕПіН положень належить положення, згідно з яким зараз саме МОЗУ має повноваження юридично трансформувати передбачені в ДСЕПіН положення з нечинних норм, які мають юридичний статус санітарних норм, у чинні норми чи норми, набрання чинності якими очікується, які мають юридичний статус санітарних нормативів, санітарних регламентів, санітарних норм (цю юридичну можливість МОЗУ поки що не реалізувало або щодо всіх передбачених в ДСЕПіН положень, або реалізувало щодо частини таких положень, передбачивши їх у чинних нормативно-правових актах ячи актах, набрання чинності якими очікується). До положень другого виду щодо існування передбачених у ДСЕПіН положень належать положення про юридичний статус передбачених у ДСЕПіН норм, якщо б такі норми було трансформовано в чинні норми.

Постанова ВСУ від 11 грудня 2019 р. у справі № 826/9285/17 (адміністративне провадження № К/9901/966/19) є останньою в справі, в якій було відмовлено в задоволенні позову, в якому позивач просив визнати протиправною та скасувати постанову КМУ «Деякі питання державної санітарно-епідеміологічної служби» від 29 березня 2017 р. № 348, якою передбачено ліквідацію Державної санітарно-

епідеміологічної служби (як конкретної юридичної особи – органу державної влади України).

У згаданій постанові зазначається таке: «У касаційній скарзі позивач також вказує, що оскаржена постанова суперечить акту вищої юридичної сили – Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ, оскільки цією постановою передбачено ліквідацію служби, існування якої передбачено зазначеним законом.

Суд не може погодитись із вказаними доводами, оскільки закон містить узагальнюючий термін «державна санітарно-епідеміологічна служба України», проте ніякі з положень закону не вказують на обов'язковість існування саме Державної санітарно-епідеміологічної служби України, як юридичної особи.

Так, статтею 31 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ передбачено, що систему державної санітарно-епідеміологічної служби України становлять, зокрема, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Тобто, мова йде про обов'язковість існування в системі державної санітарно-епідеміологічної служби України центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, але не про точне найменування цього органу.» [6].

З цього приводу потрібно зазначити таке:

а) згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 32 останньої редакції Закону 1, державну санітарно-епідеміологічну службу України очолює керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, який за посадою є Головним державним санітарним лікарем України. У зазначеному положенні словами «державна санітарно-епідеміологічна служба України» позначено конкретну галузь (сферу, напрям) державної діяльності, конкретну функцію держави (див. ст. 31 Закону 1; не плутати з ліквідованим органом державної влади «Державна санітарно-епідеміологічна служба України»), а не назву певного органу державної влади. Отже, термін «державна санітарно-епідеміологічна служба України» дійсно є узагальнюючим у тому сенсі, що ним позначено галузь державної діяльності;

б) існує положення останньої редакції Закону 1, в якому вказано на обов'язковість існування відповідного єдиного органу влади як юридичної особи (а відсутні, як це зараз зазвичай прийнято в Україні, положення Закону 1, в яких вказується конкретна назва такого органу). Як йдеться в зазначеному положенні, це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення. А те, що згідно із Законом 1 зазначена функція покладалася на один (тобто єдиний) орган державної влади, й тому різні її складники було заборонено покладати підзаконними нормативно-правовими актами на різні органи державної влади, доводиться шляхом посилення на зазначене положення, згідно з яким передбачено назву керівника (тобто одного, єдиного керівника) відповідного органу (кінець пункту б)).

З'ясування того, чи є погляд ВСУ в зазначеній справі та погляд автора цієї публікації одним і тим самим поглядом, не належить до завдань цієї публікації, адже: 1) аналіз питання, який на думку автора цієї публікації, йому довелося б здійснити для зазначеного з'ясування, є тривалим та трудомістким; 2) у Законі 2 йдеться про те, що відповідного органу державної влади не передбачено.

Хоча в наведеному визначенні санітарних норм, на відміну від ДСЕПіН, не вжито слово «екологічні», з огляду на об'єктивне призначення та зміст цього визначення та в цілому об'єктивне призначення, зміст, термінологію Закону 1 та Закону 2, а також з огляду на зміст ДСЕПіН зрозуміло, що передбачені в ДСЕПіН положення за їхнім змістом належать до санітарних нормативів, санітарних регламентів, санітарних норм як виду положень. Зараз тривають правовідносини, об'єктом яких є передбачені в ДСЕПіН норми, а до змісту яких належить правомірне повноваження МОЗУ юридично оформлювати такі норми згідно з теперішніми вимогами або (в такому разі зазначені норми й надалі (зрозуміло, з позицій сфери належного) не підлягатимуть юридичній реалізації) не робити цього. У цьому зв'язку зазначена оновлена редакція Закону 1 застосовувалася, а Закон 2 застосовується до всіх норм, які за змістом є санітарними, включно з нормами, передбаченими в ДСЕПіН, хай вони в момент їхнього прийняття (затвердження) і мали зазначені юридичні характеристики, які відрізнялися від юридичних характеристик санітарних норм, наведених у зазначеній оновленій редакції Закону 1, Законі 2.

Згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 31 Закону 1, систему державної санітарно-епідеміологічної служби України становлять: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення; відповідні установи, заклади, частини і підрозділи центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах оборони і військового будівництва, охорони громадського порядку, захисту державного кордону, виконання кримінальних покарань, Державного управління справами, Служби безпеки України; державні наукові установи санітарно-епідеміологічного профілю. Згідно з положенням, передбаченим у п. 1 Положення про МОЗУ, це міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема, у сферах «епідеміологічного нагляду (спостереження)» та «забезпечення формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Водночас згідно з положенням, передбаченим у п. 1 Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затвердженого постановою КМУ від 2 вересня 2015 р. № 667, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба) є центральним органом виконавчої влади, який, зокрема, реалізує державну політику у галузі санітарного та епідемічного благополуччя населення (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) та у сфері гігієни праці та функцій із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників). Згідно з положенням, передбаченим у п. 10 зазначеного положення, Голова Держпродспоживслужби здійснює повноваження у сфері санітарного законодавства, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в частині виконання функції щодо затвердження та підписання передбачених законодавством документів, повноваження щодо затвердження та підписання яких належить до компетенції головного державного санітарного лікаря України (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження) та у сфері гігієни праці та функцій із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників). А згідно з

положенням, передбаченим у п. 1 Положення «Про Державну службу України з питань праці», затвердженого постановою КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96, Державна служба України з питань праці (далі – Держпраці) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику, зокрема, у сфері гігієни праці. Згідно з положенням, передбаченим у підп. 23) п. 3 зазначеного положення про Держпраці, до основних завдань Держпраці належить, зокрема, здійснення дозиметричного контролю робочих місць та доз опромінення працівників, а згідно з положенням, передбаченим у п. 10 зазначеного положення про Держпраці, Голова Держпраці за посадою є Головним державним інспектором України з питань праці.

Таким чином, функцію реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення свого часу шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів було частково покладено на Держпродспоживслужбу та Держпраці. Це суперечило як положенню, передбаченому у ч. 1 ст. 31 Закону 1, так і положенням, передбаченим в ст. 32 Закону 1 та в Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., оскільки відповідний міністр (він згідно з положенням, передбаченим в ст. 32 Закону 1, за посадою є головним державним санітарним лікарем України) не може бути Головою Держпродспоживслужби, Головним державним інспектором України з питань праці.

Отже, існувала колізія між, з одного боку, положеннями Закону 1 та, з іншого боку, положеннями двома зазначених підзаконних нормативно-правових актів. Розв'язання цієї колізії на користь положень Закону 1 не унеможливлювалося існуванням положень Конституції України про право на здоров'я, зокрема у зв'язку з існуванням положень Конституції України щодо правомірності діяльності органів державної влади.

Як видається, зазначені повноваження Держпродспоживслужби та Держпраці узгоджуються з повноваженнями інших центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах, у сфері громадського здоров'я, передбаченими в ст. 11 Закону 2.

Згідно з положенням, передбаченим у розпорядженні КМУ від 2 червня 2021 р. № 551-р, не міністром, а заступником Міністра охорони здоров'я України – Головним державним санітарним лікарем України є одна й та сама конкретна фізична особа, а згідно з положенням, передбаченим у розпорядженні КМУ від 30

червня 2021 р. № 713-р, зазначена особа наділяється рядом повноважень Головного державного санітарного лікаря України при тому, що всі повноваження Головного державного санітарного лікаря України було передбачено в ст. 40 Закону 1. Ці колізії також розв'язувалися на користь Закону 1. Згідно же з положенням, передбаченим у п. 12) ч. 1 ст. 7 Закону 2, Головний державний санітарний лікар України призначається КМУ з числа заступників керівника центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, тобто з числа заступників міністра, який очолює МОЗУ.

У зазначеному наказі щодо затвердження ДСЕПіН Міністерства екології та природних ресурсів України щодо прийняття ДСЕПіН містяться слова «На виконання законів України «Про металобрухт», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про охорону навколишнього природного середовища» ...». Але в колишніх і чинних редакціях цих законів і Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затвердженого постановою КМУ від 25 червня 2020 р. № 614, не зазначається, що до актів вказаного міністерства належать санітарні норми. У ч. 1 ст. 10¹ Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 р. зазначається лише, що до повноважень Національної комісії з радіаційного захисту населення України належить розроблення та впровадження державних санітарних норм і правил радіаційної безпеки, норм і правил з ядерної та радіаційної безпеки (розв'язання питання про співвідношення цього положення із положеннями Закону 2 не належить до завдань цієї публікації). Отже, має місце перевищення повноважень зазначеним міністерством, що суперечить положенню, передбаченому в ч. 2 ст. 19 Конституції України, в якому зазначається таке: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Крім того, зазначений наказ не був офіційно оприлюдненим.

На виданні ДСЕПіН розміщений напис про авторські права. Про те, що цей напис не є юридично дозволеним, див. (у разі потреби – шляхом пристосування) згадану публікацію автора цієї публікації автора про Технічні інструкції ІКАО: [5, 32-39]. Цими висновками у межах сфери належного відвертається загроза використання (зокрема в кримінальному праві) неправильних висновків, які можуть

бути отримані на підставі посилання на те, що згадані стандарти, їхні положення як такі є об'єктами авторського права. Існування згаданого напису не унеможливило узгодження юридичної формалізації наведених в ньому положень, а вони за змістом є санітарними, з чинним законодавством.

Отже, зараз ДСЕПіН, їхні положення є як прийнятими (обома органами державної влади) з перевищенням повноважень, так і – через відсутність їхнього доведення до відома населення – нечинними.

Викладена інформація свідчить, що передбачені в ДСЕПіН положення як такі не підлягають юридичній реалізації (тобто як такі не є юридично обов'язковими), за винятком їхньої зміни, виключення МОЗУ та скасування МОЗУ ДСЕПіН та допоміжної щодо цього, похідної від цього правомірної діяльності, а також (це доповнення є дублюванням та розкриттям вжитих вище слів «як такі») за винятком випадків, коли такі положення відтворені (зрозуміло, що тут йдеться про відтворення саме в межах розповсюдження юрисдикції України) в юридичних актах, які підлягають юридичній реалізації, включно з належними локальними юридичними актами, договорами (як-от приватноправовими договорами, передбаченими трудовим правом України угодами), зокрема шляхом такого посилання в них на ДСЕПіН, яке свідчить, що ДСЕПіН є джерелом положень, які для цілей тлумачення положень таких юридичних актів є юридичними положеннями (а не положеннями «м'якого» позитивного права), що підлягають юридичній реалізації. Такий результат досягається, наприклад, шляхом вказівки на те, що ДСЕПіН (як документ безвідносно обставин його виникнення та існування) або положення, ряд положень ДСЕПіН за змістом є невід'ємною частиною відповідних юридичних актів, джерелом положень, які для цілей тлумачення положень таких юридичних актів є юридичними положеннями, що підлягають юридичній реалізації, а також (це щонайменше є доказом того, що в зазначених нижче випадках ДСЕПіН – звичайно, не як такі, не самі собою – підлягають юридичній реалізації, а, можливо, й юридичною ознакою цього – розгляд цього питання не належить до завдань цієї публікації) шляхом вказівки в зазначених юридичних актах того, що ДСЕПіН (як документ безвідносно обставин його виникнення та існування) є додатками до таких актів, додаванням ДСЕПіН на належному носії інформації до таких актів, як і шляхом забезпечення безпосередніх адресатів таких актів

екземплярами відповідних ДСЕПіН (належним доступом до таких екземплярів). Модель із додатками та додаванням була б значно простішою та з позицій саме юридичної техніки менш ризикованою, ніж безпосереднє вставлення всіх положень ДСЕПіН у зазначені акти. Тобто йдеться про посилення на джерело інформації, положення якого (всі чи частина – залежно від змісту та якості вказівки) в зазначений спосіб набувають усіх характеристик юридичних положень (у разі потреби – як їхньої системи), що підлягають юридичній реалізації (тобто є юридично обов'язковими). Прийняття зазначеного наказу щодо затвердження ДСЕПіН Міністерством екології та природних ресурсів України було не зазначеним відтворенням, а, як зазначалося, прийняттям акту з перевищенням повноважень. Те, що МОЗУ має зазначені в цьому абзаці цієї публікації повноваження, доводиться шляхом посилання на таку інформацію в контексті викладеного вище: а) зазначені положення за змістом є санітарними; б) на прийняття таких актів МОЗУ розповсюджено зазначений новий порядок.

Таким чином, положення ДСЕПіН, щоб підлягати юридичній реалізації як такі (тобто бути юридично обов'язковими), мають бути належним чином юридично формалізовані, тобто така формалізація має бути узгодженою з чинним законодавством. Інакше (тобто без такої юридичної трансформації) положення, які зараз містяться в ДСЕПіН, як такі не підлягають юридичній реалізації.

Щоб передбачені в ДСЕПіН положення як такі підлягали юридичній реалізації, їм потрібно надати належних юридичних характеристик, тобто вони мають міститися в прийнятому МОЗУ правомірному нормативно-правовому акті, який набрав чинності. Вживання в попередньому реченні слів «як такі» означає, що тут не йдеться про юридичну реалізацію тих чи інших положень, які є відтворенням положеннями ДСЕПіН та містяться в юридичному акті, який підлягає юридичній реалізації. Тут під відтворенням мається на увазі як запозичення положень шляхом копіювання за формою та змістом, так і випадковий збіг положень щонайменше за змістом (при цьому рівень положення, яке є відтворенням, в юридичній ієрархії юридичних положень може бути будь-яким).

Викладені висновки розповсюджуються на всі положення, які за змістом є санітарними нормативами, санітарними регламентами, санітарними нормами. На застосування Основних санітарних правил роботи з радіоактивними речовинами та

іншими джерелами іонізуючих випромінювань ОСП-72/87, затверджених наказом Головного державного санітарного лікаря СРСР від 26 серпня 1987 р. № 4422-87, розповсюджено також постанову Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12 вересня 1991 р. № 1545-ХІІ.

Викладена інформація свідчить, що діяння, яке не узгоджується з ДСЕПіН, не є ознакою кримінального правопорушення (згідно з іншим розумінням – не є кримінальним правопорушенням). Те саме має стосунок до Норм радіаційної безпеки України; доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ-97/Д-2000), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 12 липня 2000 р. № 116 та Державних санітарних правил «Основні санітарні правила протирадіаційного захисту України» (ОСПУ), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 28 грудня 2000 р. № 120, і не має стосунку до Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України, затверджених наказом МОЗУ від 2 лютого 2005 р. № 54.

Одні національні стандарти України та кодекси усталеної практики є юридично обов'язковими (для цілей тлумачення цього речення під юридичною обов'язковістю положень мається на увазі сама лише їхня приналежність до норм «твердого» позитивного права, а не така характеристика юридичних положень, як підлягання юридичній реалізації), інші – ні. Із цього питання Закон України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р., який втратив чинність, і чинний Закон України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 р. (далі – Закон про стандартизацію) дещо різняться за формулюваннями, а не за змістом.

Хоча у безпосередньому змісті положень, передбачених у Законі України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р., на відміну від безпосереднього змісту положення, передбаченого в ч. 2 ст. 23 Закону про стандартизацію, не йшлося про те, що «Національні стандарти та кодекси усталеної практики застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами.» (курсив мій – О. Г.), відповідна передбачена саме нормативно-правовими актами України юридична обов'язковість стандартів під час дії Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р.

надавалася стандартам шляхом посилання на неї в тому чи іншому правомірному нормативно-правовому акті України. Тобто мало місце посилання на джерело інформації, яка у зазначений спосіб (тобто шляхом зазначеного посилання) набувала статусу положень нормативно-правових актів України.

Так відбувається і зараз. При цьому стандарт як документ стає складником (структурним, змістовним) нормативно-правового акту, але не стає нормативно-правовим актом. Положення же, наведені в стандарті (документі), стають змістовним складником нормативно-правового акту (отримують місце в опосередкованому змісті тексту положень нормативно-правового акту, які належать до положень «твердого» позитивного права, у цьому випадку – законодавства), тобто набувають статусу положень нормативно-правового акту, які належать до положень «твердого» позитивного права, у цьому випадку – законодавства. Положення стандарту (документа) як змістовний складник нормативно-правового акту, прийняті суб'єктом у складі його нормативно-правового акту шляхом вказівки на юридичну обов'язковість стандарту, не оминаються застосуванням порядку реєстрації нормативно-правового акту.

Положення стандарту за формулюванням та змістом або за змістом, а не за приналежністю до тексту стандарту, можуть набути статусу положень нормативно-правового акту, які належать до положень «твердого» позитивного права, у цьому випадку – законодавства, також шляхом відтворення у безпосередньому змісті тексту положень нормативно-правового акту, які належать до положень «твердого» позитивного права, у цьому випадку – законодавства, як із посиланням, так і без посилання на відповідний стандарт-документ. Тут під відтворенням мається на увазі як запозичення шляхом копіювання за формулюванням та змістом, так і збіг за змістом (при цьому рівень положення, яке є відтворенням, в юридичній ієрархії може бути різним).

Викладені висновки не спростовуються тим, що національні стандарти як такі під час дії Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р. приймалися й зараз приймаються як рекомендації (що зі свого боку не спростовується шляхом звернення до положень, передбачених в абз. першому, дев'ятому та десятому п. 3 Закону про стандартизацію, яким би не було правильне розуміння цих положень) і тому як такі не підлягають реєстрації як нормативно-правові акти України.

Зазначені стандарти як документи не підлягали, не підлягають зазначеній реєстрації і в разі їхнього визнання в нормативно-правових актах юридично обов'язковими.

Як зазначалося, згідно з положенням, передбаченим у п. 18) ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України, нормативно-правовий акт – це акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування (зазначене визначення за аналогією використовується і для цілей тлумачення коментованих тут положень про національні стандарти). При цьому до ознак (критеріїв) публічної влади належить примусовий характер (обов'язковість) рішень носіїв публічної влади, що підтримується в розміщеній на офіційному веб-сайті Верховного Суду презентації [7].

Під час дії Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р. національні стандарти мали прийматися Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики (далі – Держспоживстандарт). Після набрання чинності Законом про стандартизацію національні стандарти мають прийматися Державним підприємством «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (далі – ДП «УкрНДНЦ»). Ряд стандартів має погоджуватися з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації (див. п. 4) ч. 2 ст. 11 Закону про стандартизацію та підп. 139) п. 3 Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженого постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови КМУ від 11 вересня 2019 р. № 838)). Згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 11 Закону про стандартизацію, функції національного органу стандартизації виконує державне підприємство, що не підлягає приватизації, утворене центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації. ДП «УкрНДНЦ» утворене на підставі постанови КМУ «Про утворення Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 21 серпня 2003 р. № 1337 і віднесене до сфери управління Держспоживстандарту. Розпорядженням КМУ «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації» від 26

листопада 2014 р. № 1163-р на виконання абз. другого п. 6 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про стандартизацію визначено, що таким підприємством є ДП «УкрНДНЦ».

Згідно з Положенням про Міністерство економіки України, затвердженим постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови КМУ від 17 лютого 2021 р. № 124), центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, є зазначене міністерство. Відповідне міністерство було таким органом з моменту набрання чинності Законом України «Про стандартизацію». Про те, що зараз ДП «УкрНДНЦ» утворене саме зазначеним міністерством, свідчить статут ДП «УкрНДНЦ». Про ДП «УкрНДНЦ» йдеться в Переліку підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мінекономіки, наведеному в додатку 1 до наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Переліків державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мінекономіки, господарських товариств, щодо яких Мінекономіки здійснює управління корпоративними правами держави, та господарських структур, контроль за діяльністю яких здійснює Мінекономіки» від 27 серпня 2020 р. № 1645.

Відбувся перехід ДП «УкрНДНЦ» зі сфери управління Держспоживстандарту до сфери управління Міністерства економіки України (або відповідного міністерства – попередника Міністерства економіки України за назвою, юридичними повноваженнями), тобто зазначене міністерство набуло статусу уповноваженого органу управління щодо діяльності ДП «УкрНДНЦ». Це сталося в день внесення змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (як він іменується в момент написання цієї частини публікації), тобто в день державної реєстрації таких змін. Закон про стандартизацію свідчить, що щодо питання повноважень із прийняття національних стандартів ДП «УкрНДНЦ» є правонаступником Держспоживстандарту.

Згідно з положеннями, передбаченими в Правилах перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами України, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України, юридично обов'язковим є ДСТУ 4500-1:2008 «Вантажі небезпечні. Терміни та визначення». Згідно з положеннями, передбаченими в Правилах перевезення небезпечних вантажів, затверджених

наказом Міністерства транспорту та зв'язку України, юридично обов'язковими є ДСТУ 4500-3:2008 «Вантажі небезпечні. Класифікація», ДСТУ 4500-5:2005 «Вантажі небезпечні. Маркування». Згідно з положеннями, передбаченими в Правилах охорони праці при нанесенні металопокриттів, затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 20 серпня 2014 р. № 581 (п. 1.13 розділу III «Вимоги безпеки до технологічних процесів» цих правил розповсюджується на транспортування хімічних речовин та їхніх відходів), юридично обов'язковим є ДСТУ 4500-4:2006 «Вантажі небезпечні. Методи випробувань». Згідно з положеннями, передбаченими в Правилах безпеки при заготівлі і переробці брухту та відходів чорних і кольорових металів, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду, юридично обов'язковим є ДСТУ 4121-2002 «Метали чорні вторинні. Загальні технічні умови». Наведений перелік документів відповідного виду не є вичерпним переліком документів того виду, що мають враховуватися при тлумаченні положень, передбачених у ст. 267.

Тестом (алгоритмом) з'ясування того, чи підлягає юридичній реалізації стандарт, обов'язковість застосування якого встановлена нормативно-правовим актом/нормативно-правовими актами України, охоплюється знайдення відповідей на такі запитання:

1) чи було під час прийняття такого акту дотримано повноваження щодо його прийняття?

2) якщо так, то чи є (вважається) такий акт зараз прийнятим із дотриманням повноважень щодо його прийняття? (Розгляд питання про ситуацію, коли під час прийняття певного акту/документу суб'єктом не було дотримано повноваження щодо прийняття такого акту/документу, а згодом він став таким, що його уповноважений шляхом тієї чи іншої процедури приймати зазначений суб'єкт, не належить до завдань цієї публікації);

3) чи є (вважається) стандарт, обов'язковість застосування якого встановлена нормативно-правовими актами, національним стандартом або кодексом усталеної практики? Запитання актуальне щонайменше в разі якщо йдеться про стандарт, прийнятий у СРСР. Можливо, в такому разі потрібно розглядати питання правонаступництва в галузі нормотворчих повноважень органів державної влади та

питання про те, чи є прийняття та опублікування такого стандарту та прийняття і доведення до відома населення національного стандарту, кодексу усталеної практики достатньо юридично однорідними ситуаціями (про характеристики достатньої та недостатньої юридичної однорідності ситуацій на прикладі порядку прийняття санітарних норм йдеться вище). При вирішенні зазначеного питання належного доведення до відома населення (оскільки розглядається питання стандартів, які належать до актів «твердого» позитивного права України) враховується, зокрема, те, що згідно з підп. 1 п. В «Юридична визначеність» розділу II «Еталонні тести» Мірил правовладдя, ухвалених Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 року), запитання «Чи акти права є приступними?» складається з таких запитань: і. «Чи всі законодавчі акти оприлюднюються перед набранням ними чинності?»; ii. «Чи є легким доступ до них, наприклад, через безкоштовний Інтернет та/або в офіційних виданнях?» (дослідження Європейської комісії за демократію через право (Венеційської Комісії) № 711/2013, 18 березня 2016 р.).

Оскільки зазначені ДСТУ прийняті Держспоживстандартом під час дії Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р., то щоб їхнім положенням було надано статусу таких, що підлягають юридичній реалізації саме як норми «твердого» позитивного права України, зазначені стандарти мали би бути опублікованими [див. ч. 5 ст. 11 Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р., ст. 23 Закону України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 1 грудня 2005 р. (в останній з огляду на ч. 5 ст. 11 Закону України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р. йдеться про опублікування саме національних стандартів в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»; Закон України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 1 грудня 2005 р. втратив чинність, і тут наводиться його остання назва), і т. ін.]. Згідно з положенням, передбаченим у ч. 6 ст. 21 Закону про стандартизацію, «Інформація про прийняті і скасовані протягом календарного місяця національні стандарти, кодекси усталеної практики, зміни до них та ті з них, дію яких відновлено, оприлюднюється наступного календарного місяця в офіційному друкованому виданні національного органу стандартизації та розміщується не пізніше п'яти робочих днів з дня завершення звітного місяця на

офіційному веб-сайті.». Зараз національні стандарти мають публікуватися у виданні «Інформаційний покажчик "Стандарти"».

На виконання положень, передбачених у ч. 3 ст. 23 Закон про стандартизацію, на старому офіційному веб-сайті ДП «УкрНДНЦ» містяться посилання на розміщенні на гугл-диску файли із зазначеними ДСТУ, а на новому офіційному веб-сайті зазначеного підприємства – те саме посилання на розміщений на гугл-диску файл із ДСТУ 4500-3:2008 «Вантажі небезпечні. Класифікація», що й на вказаному старому офіційному веб-сайті зазначеного підприємства. Зазначене розміщення, а також видання відповідних стандартів як книг не мають юридичних ознак доведення цих стандартів до відома населення (опублікування, оприлюднення – залежно від термінології зазначених законів України).

Згідно з положенням, передбаченим у ч. 2 ст. 15 Господарського кодексу України, застосування стандартів, кодексів усталеної практики (*йдеться про різні види стандартів, кодексів усталеної практики, передбачених Законом про стандартизацію – О. Г.*) чи їхніх окремих положень є обов'язковим для: суб'єктів господарювання, якщо обов'язковість застосування стандартів чи кодексів усталеної практики встановлено нормативно-правовими актами; учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти чи кодекси усталеної практики; виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні. Цей перелік є вичерпним. Тобто його формулювання свідчить, що він не підлягає розширювальному тлумаченню (зокрема з огляду на ті чи інші уявлення про його об'єктивне призначення), згідно з яким таким переліком охоплювалися б інші договори, інші локальні юридичні акти і т. ін.

Згідно з положенням, передбаченим у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», прийнятий уповноваженим регуляторним органом інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами

господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом, належить до регуляторних актів. Оскільки в наведеному визначенні з огляду на визначення, яке міститься перед ним в Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», йдеться тільки про «інші письмові документи», інакше кажучи, тільки про відмінні від нормативно-правових актів письмові документи (тобто акти, які містять положення «твердого» позитивного права та не належать до нормативно-правових актів), то наведені слова «незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом» є зайвими, а їхнє вживання призводить до створення колізії, яка розв'язується на користь положення, в якому йдеться про інші офіційні письмові документи, а не на користь положення «незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом» в тій частині цього положення, якою охоплюються нормативно-правові акти. Інакше кажучи, слова «незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом» є порушенням принципу та методу достатності («Бритви Оккама» в широкому значенні слова): вони не містять нової корисної інформації, тобто додаткових порівняно з наведеними вище юридичних характеристик документів загаданого виду. Національні стандарти належать до регуляторних актів. При цьому згідно з положенням, передбаченим у ч. 2 ст. 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», дія цього закону не поширюється на здійснення регуляторної діяльності, пов'язаної з прийняттям стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, за винятком випадків, коли положення стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, прийнятих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, маючи у передбачених законом випадках обов'язковий характер, встановлюють вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб. Варто додати, що зазначена участь третіх осіб може бути передбачена і шляхом використання в стандартах положень, в яких міститься відсилання, зокрема, до санітарних норм, які підлягають юридичній реалізації.

Розгляд питань про те, чи є ДП «УкрНДНЦ» саме для цілей тлумачення зазначеного положення, передбаченого в ч. 2 ст. 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», органом державної влади (зрозуміло, що для цілей тлумачення багатьох положень законодавства України воно таким не є), чи є ДП «УкрНДНЦ» державною спеціалізованою організацією для цілей тлумачення положення, передбаченого в ч. 3 ст. 12 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», й у цьому зв'язку розгляд питання про те, чи розповсюджено положення про офіційне оприлюднення актів, передбачене в ч. 3 ст. 12 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», на національні стандарти, не належить до завдань цієї публікації.

Згідно з положенням, передбаченим у п. 1) ч. 1 ст. 434 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади не є об'єктами авторського права. Згідно з положенням, передбаченим у п. 3) ч. 1 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 р., акти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного і судового характеру (закони, укази, постанови, рішення, державні стандарти тощо), а також їх проекти та офіційні переклади є об'єктами, що не охороняються авторським правом. При цьому запитання про те, чи характеризується той чи інший складник відповідного акту, документу достатнім творчим внеском в його створення (тобто достатнім рівнем творчості праці, шляхом використання якої його було створено), достатньою оригінальністю, не ставиться. У зазначеному положенні ЦКУ йдеться про всі акти органів державної влади, зокрема про ті, що як такі є рекомендаційними. З огляду на об'єктивне призначення зазначених положень ЦКУ та Закону України «Про авторське право і суміжні права», змістовні характеристики передбачених у них об'єктів авторського права (зрозуміло, що як інформаційної моделі) та їхній юридичний режим, а також характеристики (як-от об'єктивне призначення, змістовні ознаки, юридичний режим) стандартів, прийнятих ДП «УкрНДНЦ», зазначені положення ЦКУ та Закону України «Про авторське право і суміжні права» застосовуються до таких стандартів за аналогією. У цьому зв'язку існування написів

про авторське право, які зустрічаються на виданнях згаданих стандартів, не свідчить про те, що такі стандарти, їхні положення як такі є об'єктом авторського права, чим у межах сфери належного відвертається загроза використання (зокрема в кримінальному праві) неправильних висновків, які можуть бути отримані на підставі посилення на те, що згадані стандарти, їхні положення як такі є об'єктами авторського права.

У вироку Орджонікідзевського районного суду міста Маріуполя від 29 липня 2020 р. у справі № 265/4481/20 (провадження № 1-кп/265/990/20) зазначається, що Особу (вона у вироку в Єдиному державному реєстрі судових рішень у відкритому доступі іменується то ОСОБОЮ_3, то ОСОБОЮ_1, далі – Особа) через порушення ДСЕПІН та ДСТУ 4121-2002 «Метали чорні вторинні. Загальні технічні умови» в їхньому системному розумінні було визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 267, та затверджено угоду про визнання винуватості між прокурором та Особою [8].

Водночас вище зазначалося, що ДСЕПІН не підлягають юридичній реалізації як такі. Тому якщо положення ДСЕПІН, з якими не узгоджувалась поведінка Особи, не були відтвореними хоча б в одному юридичному акті, який підлягає юридичній реалізації (як про це йдеться вище) і який розповсюджено на Особу, а також якщо хоча б в одному юридичному акті, який підлягає юридичній реалізації та який розповсюджено на Особу, не передбачено положень, якими як більш узагальненими зазначені положення ДСЕПІН охоплюються за змістом, то Особа при здійсненні вказаної у вироку діяльності не вчинила правопорушення, зокрема кримінального правопорушення. Як видається, викладені обставини похідні від змісту угоди про визнання винуватості між прокурором та Особою.

Ймовірно, Особі було значно легше укласти зазначену угоду, ніж знайти адвоката, який би довів, що Особа не вчиняла правопорушення, зокрема кримінального правопорушення. Водночас наведена справа є лише прикладом. В інших справах особі за можливе вчинення тих чи інших кримінальних правопорушень шляхом можливого порушення санітарних нормативів, санітарних регламентів, санітарних норм, стандартів, кодексів усталеної практики може загрожувати значно більше покарання, ніж у зазначеній справі.

У згаданій публікацію автора цієї публікації автора про Технічні інструкції ІКАО та в публікації автора цієї публікації про Базельську конвенцію 1989 року [9] було випробувано роботу комп'ютерної програми виду чат-бот зі штучним інтелектом «ЧатДЖИПТІ від "ЕупенЕЙАЙ"» (англ. OpenAI's ChatGPT, далі – Чат) як засіб пошуку та інтерпретації положень законодавства. Зараз було проведено третій дослід щодо зазначених можливостей Чату. Вдруге методику взаємодії з Чатом було дещо змінено.

Результати роботи Чату (інакше кажучи, «відповіді» – далі це поняття не вживатиметься в лапках) було отримано шляхом розміщення автором цієї публікації запитань при використанні роботи Чату. Автором цієї публікації використовувалася мовна модель «ДЖИПТІ-3.5 від "ЕупенЕЙАЙ"» (англ. OpenAI's GPT-3.5). Це дослідження не потягнуло за собою ані змін у позиціях автора цієї публікації, ані редагування, корегування відповідного наведеного в цій публікації тексту. Ось зазначені запитання та відповіді (відповіді наводяться мовою оригіналу).

Запитання 1:

Існують Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 р. № 145 і наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 89. Зазначені Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 є санітарними нормами.

Після прийняття зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 змінився порядок прийняття санітарних норм. Новий порядок прийняття санітарних норм не є юридично однорідним із порядком прийняття санітарних норм, який існував під час прийняття зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02.

Зазначені постанова та наказ, включно із зазначеними Державними санітарно-екологічними правилами і нормами з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, є нормативно-правовими актами.

Водночас ці акти не були доведення до відома населення. Принаймні цього не було зроблено в передбачений законодавством України спосіб.

У законодавстві України передбачено обов'язкову реєстрацію нормативно-правових актів в Міністерстві юстиції України. Зазначені постанова та наказ, включно із зазначеними Державними санітарно-екологічних правилами і нормами з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, не були зареєстровані в Міністерстві юстиції України.

З оглядну на наведену та/або іншу релевантну інформацію прошу надати відповіді на такі запитання:

1) чи є Зазначені Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 як такі юридично обов'язковими в Україні?

2) чи є поведінка, яка не узгоджується з певним положенням зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, правопорушенням в Україні?

3) чи може бути поведінка, яка не узгоджується з певним положенням зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, ознакою вчинення злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 267 Кримінального кодексу України, який (злочин) полягає в такому: порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків?

Прощу обґрунтувати відповіді на зазначені запитання.

Відповідь 1:

1. Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 є юридично обов'язковими в Україні. Ці норми визначають вимоги та правила, які повинні дотримуватися при проведенні операцій з металобрухтом з погляду радіаційної безпеки.

2. Так, порушення будь-яких положень зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 може бути правопорушенням в Україні. Порушення цих норм може призвести до небезпеки для здоров'я людей та навколишнього середовища і може бути карним або адміністративним правопорушенням, залежно від конкретних обставин та важкості порушення.

3. Порушення положень Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 може бути ознакою вчинення злочину, передбаченого в частині 1 статті 267 Кримінального кодексу України. Зазначена стаття передбачає відповідальність за порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.

Однак, конкретна кваліфікація та відповідальність буде визначатися компетентними правоохоронними органами та судами відповідно до обставин конкретного випадку. Для отримання конкретної правової консультації із цього питання рекомендується звертатися до адвоката чи юридичного консультанта, оскільки він зможе надати конкретні поради на основі актуального законодавства та обставин справи.

Запитання 2:

Існують Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 р. № 145 і наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 89.

На виданні зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 міститься така інформація: 01021, м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 7 тел. 253 61 94, факс 253 69 75.

У зазначених Державних санітарно-екологічних правилах і нормах з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-

079/211.3.9.001-02 містяться такі слова: «ПОСТАНОВА від «17» січня 2002 року № 145 Про затвердження Державних санітарно-екологічних правил і норм ДЕРЖАВНІ САНІТАРНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВИЛА ТА НОРМИ З РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ».

Я, Головний державний санітарний лікар України, Бобильова Ольга Олександрівна, розглянувши протоколи від 27 грудня 2001 року № 1 та від 10 січня 2002 року № 2 спільних наради міжвідомчої робочої групи з розгляду матеріалів щодо радіаційного контролю металобрухту та керуючись статтею 40 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ПОСТАНОВЛЯЮ:

Затвердити Державні санітарно-екологічні правила і норми «ДЕРЖАВНІ САНІТАРНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВИЛА ТА НОРМИ З РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ».

Ввести в дію Державні санітарно-екологічні правила і норми «ДЕРЖАВНІ САНІТАРНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВИЛА ТА НОРМИ З РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ» з 15 січня 2002 року.

Міністерствам, комітетам, іншим центральним органам виконавчої влади, керівникам державних, кооперативних, приватних підприємств, організацій та установ незалежно від відомчого підпорядкування та форм власності, а також інших держав, прийняти вказаний документ до керівництва та виконання.

Заступникам Головного державного санітарного лікаря України, Головним державним санітарним лікарям Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, водного, залізничного, повітряного транспорту, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, державного комітету у справах охорони державного кордону України, Служби безпеки України, об'єктів, що мають особливий режим роботи, прийняти вказаний документ для здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду.

Інституту гігієни та медичної екології АМН України (А.М. Сердюк) видати ДЕРЖАВНІ САНІТАРНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВИЛА ТА НОРМИ З РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ у необхідній кількості.

Контроль за виконанням Постанови залишаю за собою.

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

НАКАЗ

«27» лютого 2002 року м. Київ № 89

Про затвердження Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом

На виконання законів України «Про металобрухт», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про охорону навколишнього природного середовища» та з метою впорядкування питань щодо радіаційного контролю при здійсненні практичної діяльності (операцій) з металобрухтом на території України Н
А К А З У Ю:

1. Затвердити Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом, які затверджені постановою Головного санітарного лікаря України від 17.01.2002р. № 145, що додаються.
2. Встановити чинність Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом з 15.03.2002 р.
3. Державній екологічній інспекції (П.Свириду), Республіканському комітету Автономної Республіки Крим з екології та природних ресурсів (Л.Козаку), начальникам державних управлінь екології та природних ресурсів в областях, в містах Києві та Севастополі, державних інспекцій охорони Чорного та Азовського морів прийняти Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом до керівництва та виконання.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на начальника Державної екологічної інспекції - Головного державного інспектора України з охорони навколишнього природного середовища Свирида П.О.

Міністр С.І. Курикін».

З оглядну на наведену та/або іншу релевантну інформацію прошу надати відповіді на такі запитання:

- 1) чи є Зазначені Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПІН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 як такі юридично обов'язковими в Україні?

2) чи є поведінка, яка не узгоджується з певним положенням зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПІН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, правопорушенням в Україні?

3) чи може бути поведінка, яка не узгоджується з певним положенням зазначених Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПІН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, ознакою вчинення злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 267 Кримінального кодексу України, який (злочин) полягає в такому: порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків?

Прошу обґрунтувати відповіді на зазначені запитання.

Відповідь 2:

Зазначені Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПІН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 є юридично обов'язковими в Україні на підставі вище наведених документів: постанови Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 року № 145 і наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 року № 89.

Таким чином, ці правила і норми мають законну силу і обов'язкові для виконання всіма відповідальними особами та організаціями, які проводять операції з металобрухтом, з метою забезпечення радіаційної безпеки та здоров'я населення.

1. Так, зазначені Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПІН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02 є юридично обов'язковими в Україні.

2. Порушення будь-яких положень цих норм може бути розглянуто як правопорушення в Україні, оскільки ці норми мають юридичну силу. Порушення радіаційних правил і норм може створювати небезпеку для здоров'я людей і

навколишнього середовища, тому вони підпадають під нагляд і контроль відповідних органів і можуть мати правові наслідки.

3. Так, порушення положень Державних санітарно-екологічних правил і норм з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом може бути ознакою вчинення злочину, передбаченого в частині 1 статті 267 Кримінального кодексу України. Зазначена стаття передбачає відповідальність за порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків.

У будь-якому конкретному випадку кваліфікацію та відповідальність буде визначати компетентні органи правопорядку та суд відповідно до обставин справи. Для отримання конкретної правової консультації рекомендується звертатися до адвоката чи юридичного консультанта.

Запитання 3:

Якщо в Україні певні національні стандарти не було опубліковано у виданні «Інформаційний покажчик "Стандарти"», то чи є поведінка, яка не узгоджується з певним положенням таких національних стандартів, правопорушенням в Україні?

Прошу обґрунтувати відповідь на зазначене запитання.

Відповідь 3:

В Україні національні стандарти є важливими документами, які визначають вимоги до якості продукції, послуг, процесів, технологій і інших аспектів. Зазвичай національні стандарти публікуються у виданні "Інформаційний покажчик 'Стандарти'", і це робить їх загальнодоступними і обов'язковими для дотримання у відповідних галузях і сферах діяльності.

Якщо певні національні стандарти не були опубліковані у вказаному виданні і не мають загальної доступності, то можливо виникнення двох основних ситуацій:

1. Відсутність публікації: Якщо національні стандарти не були опубліковані через технічні, організаційні, чи інші об'єктивні причини, і не були розповсюджені для загальної відомості, то порушення їх положень не може бути кваліфіковано як правопорушення. Однак, це може створити незручності у визначенні вимог щодо якості товарів і послуг або безпеки процесів.

2. Використання застарілих версій: У деяких випадках, навіть якщо стандарти існують, їх версії можуть застарівши, і вони можуть не враховувати нові технології, вимоги безпеки, чи інші інновації. У цьому випадку, хоча порушення таких стандартів не може бути кримінальним правопорушенням, це може мати важливі наслідки щодо якості і безпеки продукції чи послуг.

Загалом, якщо стандарти не були опубліковані через об'єктивні обставини, це не є правопорушенням. Проте, це може вплинути на ефективність і безпеку виробництва та споживання товарів і послуг і вимагатиме відповідних заходів для їх уточнення або актуалізації.

Запитання 4:

Якщо в Україні певні національні стандарти не було опубліковано у виданні «Інформаційний покажчик "Стандарти"», то чи може бути поведінка, яка не з певним положенням таких національних стандартів, ознакою вчинення кримінального правопорушення в Україні?

Відповідь 4:

Невідпубліковані національні стандарти в Україні не є підставою для визнання поведінки, яка не відповідає певному положенню цих стандартів, ознакою вчинення кримінального правопорушення.

Кримінальне законодавство України передбачає злочини та адміністративні правопорушення, але невідпублікування національних стандартів не вважається правопорушенням. Проте, це може мати важливі наслідки для сфери діяльності, яка повинна дотримуватися стандартів, таких як безпека, якість продукції, а також може вплинути на цивільно-правові відносини і відповідальність перед сторонами.

У випадку, коли не існує офіційно опублікованих національних стандартів або існуючі стандарти не враховують важливі аспекти безпеки чи якості, можуть бути вжиті заходи для забезпечення безпеки і якості виробництва чи послуг. Це може включати в себе розробку внутрішніх правил і стандартів на рівні підприємства, використання міжнародних стандартів, консультації з експертами і т. д.

Загалом, невідпубліковані національні стандарти не призводять автоматично до кримінального правопорушення, але можуть впливати на якість та безпеку виробництва чи послуг, і вимагати відповідних заходів для їх забезпечення.

Подяка:

Дякую за відповіді!

Відповідь:

Будь ласка! Я завжди готовий допомогти вам відповісти на ваші запитання. Якщо в майбутньому у вас з'являться ще питання, не соромтеся звертатися. Удачі вам у всіх ваших проектах і дослідженнях! [10].

Висновок (результат порівняння підходів людини та результатів роботи штучного інтелекту): як легко помітити саме на наведених прикладах, наразі Чат переважно непридатний для пошуку та інтерпретації положень законодавства. Запровадження мовної моделі «ДЖИПІТІ-4.0 від "ЕупенЕЙАЙ"» (англ. OpenAI's GPT-4.0) не поліпшить ситуацію, адже ця модель спрямована на покращення інших можливостей Чату.

Обмежень наведених спостережень щодо роботи Чату:

1) критерієм правильності юридичної інформації та характеристик аргументованості такої правильності була оцінка таких правильності та характеристик її аргументованості лише автором цієї публікації;

2) автором цієї публікації було проведено лише три дослідження щодо використання роботи Чату з пошуку та інтерпретації положень законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02: постанова Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 р. № 145; наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 89. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/pdf/derzhavni_sanitarno-ekologichni_-3-28025.pdf (дата звернення: 07.10.2023 р.).

2. Мельничук І. М. Нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, правові аспекти їх виконання та застосування [Електронний ресурс] / І. М. Мельничук // Офіц. веб-сайт Міністерства юстиції

України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/normativno-pravovi-akti-ministerstv-inshih-tsentralnih-organiv-vikonavchoi-vladi-pravovi-aspekti-ih-vikonannya-ta-zastosuvannya> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

3. Постанова Верховного Суду від 27 травня 2021 р. у справі № 2а/1215/98/2012 (адміністративне провадження №К/9901/30102/19) // Офіц. веб-портал «Судова влада України» / Державна судова адміністрація України. Державна інформаційна (автоматизована) система «Єдиний державний реєстр судових рішень» / Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97218782> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

4. Про затвердження Інструкції з діловодства у Міністерстві охорони здоров'я України: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 5 листопада 2020 р. № 2523. Офіц. веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/5/27067-dn_2523_05_11_2020_dod.pdf.

5. Гуртовенко О. Л. Технічні інструкції ІКАО в контексті права України: порівняння підходів людини та результатів роботи штучного інтелекту // веб-сайт «Конституціоналіст» / Громадська організація «Громадянський центр правових ініціатив». – 2023. – URL: <https://constitutionalist.com.ua/tekhnichni-instruktsii-ikao-v-konteksti-prava-ukrainy-porivniannia-pidkhodiv-liudyny-ta-rezultativ-roboty-shtuchnoho-intelektu/> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

6. Постанова Верховного Суду від 11 грудня 2019 р. у справі № 826/9285/17 (адміністративне провадження №К/9901/966/19) // Офіц. веб-портал «Судова влада України» / Державна судова адміністрація України. Державна інформаційна (автоматизована) система «Єдиний державний реєстр судових рішень» / Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86305757> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

7. Безвенко В. Суб'єкт владних повноважень: поняття, ознаки, види / В. Бевзенко // Офіц. веб-сайт ВС. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/SVP_18_09_2020_VBevzenko.pdf (дата звернення: 07.10.2023 р.).

8. Вирок Орджонікідзевського районного суду міста Маріуполя від 29 липня 2020 р. у справі № 265/4481/20 (провадження № 1-кп/265/990/20) // Офіц. веб-портал «Судова влада України» / Державна судова адміністрація України. Державна

інформаційна (автоматизована) система «Єдиний державний реєстр судових рішень» / Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90682962> (дата звернення: 07.10.2023 р.).

9. Гуртовенко О. Л. Базельська конвенція 1989 року в контексті конституційного та кримінального права України: порівняння підходів людини та результатів роботи штучного інтелекту // веб-сайт «Конституціоналіст» / Громадська організація «Громадянський центр правових ініціатив». URL: https://constitutionalist.com.ua/bazelska-konventsiiia-1989-roku-v-konteksti-konstytutsijnoho-ta-kryminalnoho-prava-ukrainy-porivniannia-pidkhodiv-liudyny-ta-rezultativ-roboty-shtuchnoho-intelektu-hurtovenko_bazelska_konentsiia_krymi/ (дата звернення: 07.10.2023).

10. OpenAI's ChatGPT. Існують Державні санітарно-екологічні правила і норми з радіаційної безпеки при проведенні операцій з металобрухтом ДСЕПіН 6.6.1.-079/211.3.9.001-02, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 17 січня 2002 р. № 145 і наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 89 та ін. [Повідомлення онлайн-форуму] // Отримано з веб-сайту лабораторії досліджень штучного інтелекту «ЕупенЕЙАЙ» (англ. OpenAI). URL: <https://openai.com/> (дата звернення: 07.10.2023 р.).